جیاوازییەکی ناپایەدار لە نێوان ئەوروپا و ئەمریکادا..
شورش عزیز سورمێ

کەلێنی نێوان ئەمەریکا و ئەوروپا تا دێت فراوانتر دەبێت. ئێستا پرسگەلێکی بێشومار هەن کە دوو جیهان لەسەریان دابەش بووە. لەسەر زیرەکی دەستکرد، ئەمریکا بە شێوەیەکی یەکلاکەرەوە ڕێگای ئازادکردنی تەواو و ڕێکخستنەوەی تەواوەتی گرتۆتەبەر. لەلایەکی دیکەوە، چەند ڕۆژێک لەمەوبەر لە پاریس، بەگوێرەی ڕێسای AI کە پێشتر لە ساڵی ٢٠٢٤ پەسەندکرابوو، ستراتیژی ئەوروپی بۆ زیرەکی دەستکردی “مرۆڤانە” دەستیپێکرد.
لە بواری ژینگەدا، ئەمریکا بڕیاری داوە لە ڕێککەوتنی پاریس بکشێتەوە و قسەکانی ئینکاریکەرانی لە باوەش گرتووە. لە بەرامبەردا ئەوروپا دوای ڕێککەوتنی سەوزی نوێ، بەردەوامە لەو باوەڕەی کە بەردەوامیی دەبێت لە ناوەندیدا بمێنێتەوە، هەرچەندە بە هەندێک دەستکاری بەراورد بە هەڵوێستەکانی ساڵانی ڕابردوو (بڕوانە بڕیاری ڕێگەدان بە ئۆتۆمبێلی هایبرید لە دوای ساڵی ٢٠٣٥).
سەبارەت بە ئۆکرانیا، ترەمپ دەستی بە دانوستانی ڕاستەوخۆ لەگەڵ پوتین کرد و بە تەواوی ڕاوێژکارییەکانی لەگەڵ هاوپەیمانانی ئەوروپی بەدەر کرد. یەکێتی ئەوروپا بە سەرسوڕمانەوە مایەوە و خۆی لە ئاستی نێودەوڵەتیدا گۆشەگیر بوو. هەروەها هەڵوێستەکان سەبارەت بە ئیسرائیل و فەلەستین جیاواز بوون. جیاوازی هەڵسەنگاندن لە نێوان ئەمریکا و یەکێتی ئەوروپا لە چەند مانگی ڕابردوودا پێشتر بە ئاشکرا دیار بوو. بەڵام ئێستا ئەو بۆشاییە زیاتر گەشەی کردووە، ئەمەش دوای پێشنیارەکەی ترەمپ کە غەززە دەتوانێت بچێتە ژێر کۆنترۆڵی ئەمریکاوە.
هەروەها جیاوازی لەسەر ڕۆڵی ئایین لە کایەی گشتیدا سەرهەڵدەدات. لە کاتێکدا ئەوروپا بەدوای عەلمانیزمی شێوازی فەڕەنسیدا دەگەڕێت، بە جۆرێک لە حەساسییەت بە هەر ئاماژەیەکی ئایینی، ترەمپ ئۆفیسی ئیمانی لە کۆشکی سپی دروستکردووە. ئاماژە ئایینییەکان لە وتارەکانیدا دووبارە دەبنەوە، لە کاتێکدا سیاسەتەکانی لایەنگری ژیان تەختەیەکی سەرەکی پلاتفۆرمی ئەون.
و هەموو ئەمانە لە پاشخانی ئەو باجە ڕاگەیەندراوانەدا کە ئیدارەی

نوێی ئەمریکا خۆی ئامادە دەکات بۆ سەپاندنی بەسەر هاوبەشە ئەوروپییەکانیدا، لەگەڵ دەرئەنجامە ئابووری و کۆمەڵایەتییە جدییەکان و تۆڵەسەندنەوەی حەتمی (و پێشتر ڕاگەیەندراو) لەلایەن یەکێتی ئەوروپاوە.

ئەستەمە ساتێکی مێژوویی لە هەشتا ساڵی ڕابردوودا بەبیر بهێنینەوە کە جیاوازییەکان ئەوەندە زۆر و ئەوەندە جەوهەری بوون. بۆیە پرسیارەکە ئەوەیە کە هەموو ئەمانە ڕەنگە چی بەدوای خۆیدا بهێنێت. لانی کەم تا ئێستا پێدەچێت هیچ کاریگەرییەک لەسەر سەقامگیری ناتۆ نەبێت. بەڵام دۆخی ئۆکرانیا هەندێک سێبەر دەخاتە سەر داهاتووی هاوپەیمانییەکە. لە چوارچێوەی ڕێکخستنەوەی هاوسەنگییە سیاسییە جیهانییەکان، دوورکەوتنەوە لە نێوان ئەمریکا و یەکێتی ئەوروپا دەتوانێت لێکەوتەی بەرچاوی مامناوەندی هەبێت.

ئەوەندەی پەیوەندی بە ئەوروپاوە هەیە، دەرئەنجامی ئەم هەڵچوونە خێرایانە زۆر ڕوونە. بارودۆخە نوێیەکە حاڵەتێکی نائاسایی ڕاستەقینە بۆ یەکێتی ئەوروپا پێکدەهێنێت، کە خۆی لە گۆڕەپانێکی مێژوویدا دەبینێتەوە: بڕیاردان لەسەر ئەوەی کە ئایا وەک قەوارەیەکی سیاسی بوونی هەبێت یان هەڵوەشانەوە لە فرەیی بەرژەوەندییە نیشتمانییەکانیدا.

دۆخەکە ئاسان نییە، چونکە چوارچێوەی ئەوروپی زۆر ناسکە. ماکرۆن لە فەرەنسا بەشێکی زۆری پشتیوانی جەماوەری لەدەست داوە و ناتوانێت ڕۆڵێکی باوەڕپێکراو لەسەر شانۆی ئەوروپا بگێڕێت. ئەڵمانیا قەیرانێکی ئابووری و سیاسی جددی بەخۆیەوە بینیوە. فریدریش مێرز، پاڵێوراو بۆ ئەوەی لە هەڵبژاردنەکانی داهاتوودا ببێتە ڕاوێژکاری زانکۆ، تازە هەنگاوێکی هەڵەی ناوە بە هەوڵدان بۆ هاوپەیمانی لەگەڵ پارتی دیموکراتی لە پرسی کۆچبەریدا. بەڵام لە دەرەوەی ئەم ڕوو داوە، مەترسییەکە ئەوەیە کە سەرکەوتنی ئەگەری CDU جارێکی دیکە لۆژیکی خۆپارێزی بەسەر تەواوی کیشوەری ئەوروپادا بسەپێنێت، کە کاریگەرییە وێرانکەرەکانیشی لەگەڵدایە. لە ئێستادا ئیتاڵیا وەک ئەو وڵاتە ناوزەد دەکرێت کە دەتوانێت وەک پردێک بۆ ئەمریکا مامەڵە بکات، هەرچەندە، لەو دۆخەی باسکراوە، ئەمە پێگەیەکی زۆر قورسە بۆ پاراستنی. لەبیرمان نەچێت، سەرەڕای لێهاتوویی سیاسی سەرۆک وەزیران، حکومەتی ئیتاڵیا بەشێک نییە لە زۆرینەی ئەوروپا. بۆیە بەدووری نازانرێت بتوانێت سەرکردایەتییەکی بەرچاو لە ئاستی کیشوەرەکاندا بەدەستبهێنێت. بە کورتی ڕووبەڕووبوونەوەی بڕیارە تەقینەوەکانی ترەمپ پێویستی بە یەکگرتوویی و ورەی سیاسی دەبێت. بەڵکو یەکێتی ئەوروپا خۆی بە دابەشبوون و لاواز دەبینێتەوە.

موعجیزەیەک پێویستە. ڕەنگە ڕاوێژکاری داهاتووی ئەڵمانیا (چ مێرز بێت یان کەسێکی تر) توانای پێشکەوتنێکی هەبێت، ئەو چەقبەستووە بشکێنێت کە یەکێتی خۆی تێیدا دەبینێتەوە و دەستپێشخەرییەک بۆ پێکەوە کۆکردنەوەی پارچەکانی پلانێک کە مەترسی ل□ یەکترکەوتنی لەسەرە.

بێگومان پەیمانی ماستریخت ناتوانێت مۆدێل بێت. زەمەن گۆڕاوە. ئەوروپا بەپەلە پێویستی بەوەیە ببێتە یەکێتییەکی سیاسی کە وێڕای ڕێزگرتن لە دەوڵەمەندییە نەتەوەییە زۆرەکانی، دواجار بتوانێت هەڵبژاردن بکات و ئامرازی حوکمڕانی پێویستی هەبێت بۆ مانەوە لە دەریا تۆفاناوییەکانی جیهانی هاوچەرخدا. ئێستا لە هەموو کاتێک زیاتر ئەوروپا پێویستی بە گەشبینی ئیرادە هەیە بۆ ئەوەی لە ڕەشبینی عەقڵ بەهێزتر بێت.